

منطقه خاکستری؛ راهبرد اسرائیل علیه ایران (از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۳)

* سجاد قیطاسی^۱، حمید احمدی نژاد^۲، سیدعلی موسوی تبار^۳

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
۲. استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران
۳. دانشجوی دکتری امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۶ آذر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۸ دی ۱۴۰۲

تاریخ انتشار: ۲۰ خرداد ۱۴۰۳

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی در سیاست خارجی ایران دگرگونی پدید آمد. در محور این دگرگونی تعریف روابط با دیگر کنشگران از جمله اسرائیل قرار داشت که براساس آن اسرائیل، که پیش از انقلاب با ایران روابط حسنه‌ای داشت، به یک دشمن راهبردی تبدیل شد. به این ترتیب، ایران و اسرائیل به‌عنوان دو بازیگر مهم، در سطوح منطقه‌ای و جهانی در تقابل با یکدیگر قرار گرفتند. مبتنی بر این تقابل، سوالی که پژوهش حاضر به آن می‌پردازد این است که «اساس کنش و رفتار اسرائیل در مواجهه با ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای مبتنی بر چه راهبردی است؟» در پاسخ به این سوال، فرضیه پژوهش عبارت است از: ناتوانی اسرائیل در جنگ تمام‌عیار باعث روی آوردن آن به تقابل با ایران در چهار چوب راهبرد منطقه خاکستری، یعنی حمله به منافع ایران تا حد آستانه تحمل شده است. یافته‌های پژوهش بر پایه روش توصیفی-تحلیلی و استدلال قیاسی (کل به جزء) حاکی از آن است که اسرائیل برای عدم‌مواجهه مستقیم (جنگ) و در راستای مهار جمهوری اسلامی از طریق عملیات‌هایی مانند ترور، جاسوسی، تبلیغات، حملات سایبری، جنگ نیابتی و فشار اقتصادی، راهبرد منطقه خاکستری را در برابر ایران دنبال کرده است.

کلیدواژه‌ها:

تقابل اسرائیل و ایران،
استراتژی، منطقه
خاکستری، سیاست مهار

* نویسنده مسئول:

سجاد قیطاسی

نشانی:

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و

تحقیقات، تهران، ایران

پست الکترونیک:

gheytasisajad@gmail.com

استناد به این مقاله:

قیطاسی، سجاد و احمدی نژاد، حمید و موسوی تبار، سیدعلی (۱۴۰۳). منطقه خاکستری؛ راهبرد اسرائیل علیه ایران (از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۳). *مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام*، (۱)۶، ۲۵۸-۲۳۵.

۱. مقدمه

روابط ایران با اسرائیل در زمان حکومت پهلوی روابطی دوستانه بود. تعامل ایران به دلیل تلاش برای حفظ روابط با غرب به عنوان متحد اسرائیل بود. از همین رو، ایران پس از ترکیه دومین کشور مسلمانی بود که اسرائیل را به رسمیت شناخت و در نهایت این دو کشور در دهه ۱۹۷۰ سفرای خود را مبادله کردند. پس از آن، روابط تجاری بین دو دولت رشد کرد و به زودی ایران به تامین کننده عمده نفت اسرائیل تبدیل شد. روابط نزدیک ایران و اسرائیل در این زمان بر اساس منافع مشترک آنها در دور ننگه داشتن شوروی و از بین بردن پان عربیسم بود. به این ترتیب، روابط دیپلماتیک، نظامی و تجاری ایران و اسرائیل در دوران پهلوی حدود سه دهه دوام آورد؛ اما وقوع انقلاب اسلامی باعث تحول در این روابط شد. بر همین اساس، روابط دوجانبه ایران و اسرائیل را می توان به دو مقطع پیش و پس از انقلاب اسلامی در ایران تقسیم کرد. به این معنا که روابط این دو از همکاری چندلایه در دوران پهلوی به اختلافات راهبردی-امنیتی پس از انقلاب تبدیل شد. در واقع پس از انقلاب بنا بر ماهیت آن و حمایت از جنبش های آزادی بخش از جمله جنبش های فلسطینی، ضمن آنکه شناسایی دوفاکتو اسرائیل پس گرفته شد، روابط با اسرائیل نیز قطع شد و پرچم فلسطین به دست یاسر عرفات بر بام نمایندگی اسرائیل در ایران به اهتزاز درآمد؛ اما اسرائیل امیدوار بود که پس از کاهش شوروشوق انقلابی و محاسبه مجدد منافع استراتژیک، حکومت جدید ایران وضعیت پیشین را احیا کند. این امید اما سرابی بیش نبود، در نتیجه اسرائیل با محاسبه وضعیت و به یقین رسیدن دشمنی ایران انقلابی با صهیونیسم، خود را با از دست دادن ایران به عنوان شریک وفق داد؛ لذا از این زمان به بعد، با تعریف اسرائیل به عنوان دشمن و با آغاز مذاکرات صلح اعراب و این رژیم، رویکرد جدید اسرائیل از تقابل با کشورهای عربی به مقابله با ایران تغییر کرد و به نوعی جمهوری اسلامی در دستور کار امنیتی آن قرار گرفت؛ اما نکته آنجا بود که صهیونیست ها در مواجهه با ایران به عنوان یک قدرت منطقه ای علی رغم داشتن گروه های نیابتی متعدد، از توان جنگ مستقیم با ایران عاجز بودند. از این رو، با اوج گیری پرونده هسته ای ایران فرصت کم نظیری در اختیار رهبران آن برای تقابل جدی تر با ایران قرار گرفت و این رژیم رویکرد فعال تری را در عین عدم مواجهه مستقیم برای مهار ایران اتخاذ کرد. در واقع اسرائیل با توجه به ناتوانی در حمله تمام عیار علیه ایران، به طور رسمی از سال ۲۰۱۰ به سمت راهبردی تحت عنوان منطقه خاکستری علیه ایران حرکت کرد. این راهبرد به معنای تقابل و ضربه زدن به ایران تا آستانه تحمل این کشور است تا این گونه به زعم خود نه تنها ایران را تضعیف کند، بلکه از مواجهه

و جنگ مستقیم جمهوری اسلامی علیه خود نیز در امان بماند. اسرائیل این راهبرد را در سطوح مختلفی مانند حملات سایبری، ترور، جاسوسی و... در یک دهه اخیر پیگیری کرده است؛ لذا سوال این پژوهش با اتکا به رابطه این دو مفروض یعنی مواجهه غیرمستقیم و مهار ایران آن است که اساس کنش و رفتار اسرائیل در مواجهه با ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای مبتنی بر چه راهبردی است؟ نویسندگان برای پاسخ به این سوال استراتژی منطقه خاکستری را مبنای تحلیل خود قرار داده‌اند. روش پژوهش مقاله توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر استدلال قیاسی است. به این معنا که نویسندگان در چهارچوب راهبرد نظری مورد استفاده، فرضیه پژوهش را می‌سازند و سپس برای آزمون، آن داده‌ها را به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری می‌کنند و در نهایت از داده‌ها نتیجه می‌گیرند.

۲. ادبیات پژوهش

انصاری‌فرد و حاجی‌یوسفی (2023) در مقاله‌ای با عنوان «چالش‌های پیش‌روی بازدارندگی ایران در خاورمیانه: از اتحاد تا سیاست منطقه خاکستری» با پرسش از تاثیر محیط متحول منطقه‌ای و بین‌المللی به این نتیجه رسیده‌اند که معضلات اتحاد در منطقه خاورمیانه زمینه‌ساز گرایش ایران به اتحاد با روسیه و چین با تکیه بر سیاست منطقه خاکستری شده است (Ansari, Fard and Haji-Yousefi, 2023).

صالحی، کاویانی و مطلبی (2023) در مقاله «سیاست خارجی اسرائیل در قبال جمهوری اسلامی ایران» به دنبال پاسخ به این سوال، که سیاست خارجی اسرائیل در مقابل ایران چگونه قابل تحلیل است، بیان می‌کنند اسرائیل با بزرگ‌نمایی، ایران‌هراسی و تاکید بر غیرصلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران، جمهوری اسلامی را تهدیدکننده اصلی امنیت و موجودیت خود معرفی می‌کند (Salehi, Kaviani and Motalebi, 2023).

نورا (2022) در مقاله‌ای با عنوان «بازدارندگی متعادل؛ روابط ایران و اسرائیل در خاورمیانه آشفته» با تمرکز بر سلاح‌های هسته‌ای به عنوان ابزاری برای بازدارندگی تحلیل می‌کند که امنیت اسرائیل مستلزم بازداشتن ایران از سلاح‌های هسته‌ای و موشک‌های بالستیک است.

فورلان (2022) در مقاله «روابط اسرائیل و ایران: دوستی، خصومت کنونی» معتقد است روابط ایران و اسرائیل با وجود دهه‌ها همکاری نزدیک، به خصومت آشکار پس از انقلاب تبدیل شد. در این زمان، دو بازیگر تلاش کرده‌اند موقعیت استراتژیک خود را در مقابل یکدیگر

تقویت کنند که این کار را اسرائیل از طریق حمله به اهداف مرتبط با ایران در سوریه و دوستی با کشورهای عربی دنبال می‌کند و ایران با حمایت از شبه‌نظامیان متحد خود، نویسنده استدلال می‌کند با وجود این، هیچ‌یک از دو بازیگر به رویارویی نظامی با هم علاقه‌مند نیستند.

احمدی (2020) در مقاله‌ای با عنوان «جمهوری اسلامی ایران و اسرائیل؛ تقابل راهبردی و راهبرد متقابل» معتقد است راهبرد اسرائیل در مواجهه با ایران از تلاش برای همکاری جویی تا ستیزه‌جویی را دربر می‌گیرد و در مقابل ایران دو راهبرد جنگ‌های نامنظم و شکستن دیواره امنیتی و حفظ محور مقاومت را دنبال کرده است (Ahmadi, 2020).

پورتر (2015) در مقاله «ساخت ایران به‌عنوان تهدید وجودی از سوی اسرائیل» استدلال می‌کند که از سال ۱۹۹۳، همه نخست‌وزیران اسرائیل، ایران را بزرگ‌ترین تهدیدی وجودی خود معرفی کرده‌اند. نویسنده معتقد است با وجود آنکه بسیاری این ادعا را واقعیت تفسیر می‌کنند، بررسی دقیق بیان اولیه و تکامل بعدی مواضع اسرائیل نشان می‌دهد که این ادعا در اصل یک سیاست ابزاری در خدمت طیفی از اهداف ناشناخته داخلی و خارجی آن است.

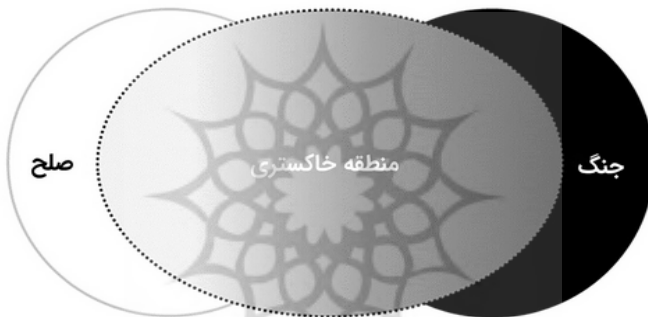
گل محمدی (2002) در مقاله‌ای با عنوان «روابط ایران و اسرائیل به روایت اسناد نخست‌وزیری ۱۳۲۷ تا ۱۳۵۷» به تحلیل روابط ایران و اسرائیل تا پیش از انقلاب پرداخته است. این مقاله با استناد به اسناد نخست‌وزیری بیان می‌کند که اگرچه روابط ایران و اسرائیل فرازونشیب‌هایی داشت؛ هرگز کاملاً قطع نشد و با وجود نارضایتی افکار عمومی داخلی و اعتراض دولت‌های عرب حدود ۳۰ سال دوام داشت (Gol Mohammadi, 2002).

در باب نوآوری این پژوهش باید گفت اگرچه مقاله‌ها و کتاب‌های بسیاری در زمینه روابط ایران و اسرائیل به رشته تحریر درآمده؛ در این تحقیق نویسندگان با جستجو در پایگاه‌های معتبر داخلی و خارجی منبع مستقیمی درباره انطباق رویکرد نظری انتخاب‌شده برای این مقاله نیافتند؛ لذا چهارچوب استراتژیک مورد استفاده و مولفه‌های مبتنی بر آن، که رویکرد اسرائیل در قبال ایران را شکل داده، نوآوری این پژوهش نسبت به آثار پیشین محسوب می‌شود.

۳. رویکرد استراتژیک و نظری منطقه خاکستری

مفهوم منطقه خاکستری را اولین بار وزارت دفاع آمریکا در بازنگری چهار سالانه دفاعی سال 2010 ارائه کرد. در تعریف این منطقه آمده: «منطقه خاکستری یک محیط عملیاتی است که

در آن کنشگران از ابهام استفاده می‌کنند» (Kalantari and Sadeghi, 2020: 110). به عبارتی، منطقه خاکستری تلاش یا مجموعه‌ای از تلاش‌های فراتر از بازدارندگی و اطمینان از وضعیتی پایدار برای دستیابی به اهداف امنیتی بدون توسل به استفاده مستقیم و قابل توجه از زور است. در منطقه خاکستری، یک بازیگر به دنبال اجتناب از عبور از آستانه‌ای است که منجر به جنگ با رقیب می‌شود (Galang, 2021). همچنین باید گفت منطقه خاکستری مجموعه‌ای از فعالیت‌ها را توصیف می‌کند که بین صلح (یا همکاری) و جنگ (یا درگیری مسلحانه) رخ می‌دهد و بسیاری از فعالیت‌ها مانند عملیات نفوذ، حملات سایبری، ترور، کمپین‌های نادرست اطلاعاتی و... در آن قرار می‌گیرند. این منطقه را می‌توان بدین صورت نشان داد:

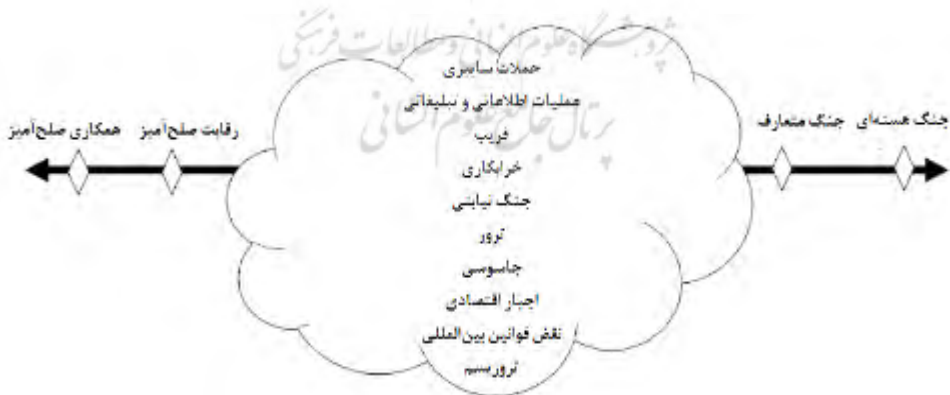

شکل ۱ موقعیت قرارگیری منطقه خاکستری در میان دو کشور (Zandi, 2023:Source)

بازیگران دولتی و غیردولتی عموماً فعالیت‌های منطقه خاکستری را کمپین‌های تدریجی تلقی و ابزارهای غیرنظامی و شبه‌نظامی را با هم ترکیب می‌کنند و به زیر آستانه درگیری‌های مسلحانه می‌رسند. هدف این ابزارها در راستای آسیب‌پذیری کشور هدف؛ خنثی کردن، بی‌ثبات کردن و تضعیف آن است (Starling G., Iyer and Giesler, 2022).

منطقه خاکستری «ژئوپلیتیک چریکی» هم نامیده شده؛ زیرا رویکردی است که ضعفاً در برابر اقویا استفاده می‌کنند. در این میان، مجریان منطقه خاکستری می‌توانند از دو طریق از قابلیت‌های نامتقارن برای دستیابی به اهداف خود استفاده کنند. اول، می‌توانند عناصری از وضع موجود را، که رقیب متعهد به حفظ آن است، به چالش بکشند و دوم، می‌توانند به حوزه‌ها یا سطوحی از درگیری ورود پیدا کنند که به نفع خود آنها باشد و از مواردی که

به نفع دشمن است اجتناب کنند. یک دولت ممکن است با استفاده از مزیت نامتقارن در یک سطح یا یک حوزه خاص از درگیری، به دنبال کنترل درگیری باشد. به هر روی، منطقه خاکستری دارای رقابت شدید سیاسی، اقتصادی، اطلاعاتی و نظامی است که ماهیت آن از دیپلماسی تهاجمی تر اما در عین حال کم شدت تر از جنگ متعارف است (Ansari Fard and Haji Yousefi, 2023: 102). این امر به بازیگران امکان می دهد تا در عین مدیریت ریسک، اجتناب از تشدید تنش و جلوگیری از جنگ، دشمنان قوی تر را به چالش بکشند و برنامه های ضد وضعیت موجود خود را پیش ببرند (Eisenstadt, 2021: 78). به این ترتیب، در یک تعریف کلی، منطقه خاکستری برخلاف نام آن، که یک فضای عینی را در ذهن شنونده تداعی می کند، نه یک تعریف جغرافیایی بلکه یک «رویکرد» جنگی مبتنی بر مزایای ژئوپلیتیکی است. به طور دقیق تر، منطقه خاکستری فضایی مفهومی و انتزاعی (Ba- diee Azandahi, Zandi and Yazdanpanah, 2023: 175) به معنای انجام هر نوع عملیات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، سایبری، نظامی و... به هر طریقی در هر نقطه مکانی مربوط به حوزه نفوذ و قدرت کشور رقیب یا دشمن چه داخل و چه خارج از خاک آن با هدف ضربه زدن به آن است؛ به نحوی که ضمن تامین بخشی از اهداف بازیگر به کارگیرنده، به دلیل آنکه این اقدام از آستانه فاجعه عبور نمی کند مانع از حمله تمام عیار بازیگر دشمن یا رقیب نیز می شود. با این فرض، عناصر مبتنی بر استراتژی منطقه خاکستری اسرائیل در قبال ایران در میانه دو طیف همکاری صلح آمیز و جنگ هسته ای را می توان بدین گونه نشان داد:

شکل ۲ عناصر استراتژی منطقه خاکستری اسرائیل در قبال ایران
(Badiee Azandahi, Zandi and Yazdanpanah, 2023: 175:Source)

۴. انقلاب اسلامی ایران و دگرگونی روابط با اسرائیل

وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ دگرگونی در سیاست خارجی ایران را رقم زد؛ به طوری که ایران بر مبنای رویکرد انقلابی جدید از آمریکا و غرب فاصله گرفت و در ضدیت با آن حرکت کرد. در همین تغییر مدار، روابط با اسرائیل نیز تحت تاثیر قرار گرفت تا جایی که شناسایی دوفاکتو حکومت قبل از اسرائیل را پس گرفت و آن را غده سرطانی نامید که باید از میان برداشته شود؛ بنابراین در فوریه ۱۹۷۹، رابطه ایران و اسرائیل قطع شد و یاسر عرفات رئیس تشکیلات خودگردان فلسطین برای دیدار با رهبر انقلاب به تهران آمد؛ سپس عرفات پرچم فلسطین را بر بام ساختمان نمایندگی اسرائیل برافراشت و خیابان نمایندگی اسرائیل که کاخ نام داشت به خیابان فلسطین تغییر کرد و هانی الحسن یکی از مشاوران عرفات به عنوان نخستین نماینده سازمان آزادی بخش فلسطین در ایران تعیین شد (Gol Mohammadi, 2002: 105). رویکرد و واکنش اسرائیل به اعلام موضع رسمی جمهوری اسلامی مبنی بر عدم شناسایی و پذیرش آن متحول بود. اسرائیل در سال‌های پس از انقلاب و در خلال جنگ با عراق و در راستای استراتژی اتحاد پیرامونی و اصل «دشمن دشمن ما دوست ماست» در تلاش بود با ایران به عنوان یکی از کشورهای غیرعرب زبان روابط مسالمت آمیزی همانند روابط با رژیم پهلوی برقرار کند و اقدامات ایران مبنی بر گشایش سفارت فلسطین و دعوت از عرفات را بر مبنای هیجانانگیز انقلابی ارزیابی کند. اوج این باور در زمان جنگ تحمیلی حاکم بود؛ اما استراتژی اسرائیل، که اطمینان یافته بود اتحاد پیرامونی تنها مسیر دستیابی به توافق با ایران است، به دلیل مواضع راسخ ایران با شکست مواجه شد. پس از جنگ ایران و عراق و نبود راهبردی روشن، همسان سازی ایران با کشورهای عربی رویکرد اسرائیل نسبت به ایران بود (Ahmadi, 2020: 23) و باید گفت اگرچه ایران انقلابی می‌توانست یک تهدید قلمداد شود؛ به عنوان دشمن اصلی در دستور کار امنیتی اسرائیل قرار نگرفت؛ ولی تغییرات مهم منطقه‌ای و بین‌المللی در دهه ۹۰ میلادی باعث تغییر رویکرد اسرائیل نسبت به ایران شد. پایان جنگ سرد و فروپاشی شوروی در سطح بین‌الملل و آغاز فرایند صلح اعراب و اسرائیل از جمله این تغییرات بودند. فروپاشی نظام دوقطبی و شکل‌گیری نظم نوین جهانی به رهبری آمریکا و به تبع آن قدرت مطلق خاورمیانه شدن سبب تسریع روند مذاکرات صلح در این منطقه شد. از طرفی دیگر، این مذاکرات این باور را به اسرائیلی‌ها القا کرد که دسترسی به صلح با فلسطینیان و اعراب قابل حصول است؛ لذا طبق دکترین پیرامونی بن‌گورین، نیاز اسرائیل به ایران در مقابل کشورهای عربی اهمیت خود را از

دست داد (Salehi, Kaviani and Motalebi, 2023: 770). در میان همه این عوامل، سیاست خارجی ایران در حمایت از گروه‌های شبه‌نظامی همچون شیعیان جنوب لبنان و حماس باعث شد که ایران به‌عنوان یکی از کشورهای دشمن مورد توجه اسرائیل قرار بگیرد. اخبار مبنی بر آموزش نیروهای حماس، کمک‌های مالی به اخوان المسلمین و انتقال کمک‌های لجستیکی به گروه‌های متحد حاکی از سهم روزافزون تقابل ایران با اسرائیل بوده است (Glick, 2016).

باید گفت بیش از چهار دهه، تمام مبارزات نظامی بزرگ اسرائیل با یکی از متحدان، شرکا یا نیروهای تحت حمایت ایران انجام شده است؛ از سال ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۰ با حزب‌الله، از سال ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۳ با حماس و جهاد، از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ با حماس و جهاد اسلامی در دومین انتفاضه فلسطین، در سال ۲۰۰۶ با حزب‌الله در جنگ دوم لبنان، از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹ با حماس و جهاد اسلامی در جریان عملیات سرب گذاخته، در ۲۰۱۲ با حزب‌الله و دیگر شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران در طول جنگ داخلی سوریه، از ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۲ با حماس و جهاد اسلامی در عملیات‌هایی مانند ستون دفاعی، لبه محافظ، نگهبان دیوارها، سپر و شمشیر آهنین (The Iran Primer, 2023) و در نهایت حمله حماس در سال ۲۰۲۳، تنها تعدادی از نمونه‌های متعدد مقابله اسرائیل با نیروهای مقاومت به رهبری ایران بوده است. از سوی دیگر، فعالیت‌های هسته‌ای ایران و حساسیت‌های پیرامون آن، اسرائیل را به واکنش شدیدتر واداشت. عمده‌ترین نگرانی اسرائیل با فرض فعالیت‌های غیر صلح‌آمیز هسته‌ای ایران و تحقق ادعای آن مبنی بر دستیابی ایران به تسلیحات هسته‌ای این است که توازن هسته‌ای و قدرت را در خاورمیانه به ضرر اسرائیل به هم می‌ریزد؛ لذا امنیتی‌سازی برنامه هسته‌ای از طریق ایران‌هراسی و در قالب این گزاره نادرست (برچسب‌زنی) هویتی، که جمهوری اسلامی به‌دنبال نابودی یهودیان است، در دستور کار قرار گرفت.

با توجه به مباحث طرح‌شده می‌توان گفت اسرائیل از سال ۱۹۹۱، که تصمیم گرفت وارد مذاکرات صلح با اعراب شود، از سمت دشمنی با اعراب به سمت دشمنی با ایران حرکت کرد و از آن زمان هر کدام از رهبران این رژیم در ضدیت با جمهوری اسلامی از یکدیگر سبقت گرفته‌اند (Zakarian, 2023: 58). در مجموع طی سه دهه اخیر، ایران و اسرائیل به‌عنوان دشمنان اصلی منطقه در تقابل با هم قرار گرفته و هرکدام با راهبردی متفاوت به‌دنبال محدود کردن و ضربه زدن به دیگری بوده که برای این کار اسرائیل تلاش کرده این مقابله‌گری را در فضایی مدیریت‌شده نگه دارد؛ به‌نحوی که باعث واکنش شدید ایران و جنگ تمام‌عیار نشود که به اصطلاح آن را تکیه بر منطقه خاکستری برای مهار ایران می‌نامند.

۵. مهار ایران؛ به جز گزینه جنگ مستقیم

«جنگ با ایران، چیزی است که حتی نمی‌خواهم تصورش را بکنم»، این جمله‌ای است که ارن اتریون، که سال‌ها در سطوح شورای امنیت و وزارت خارجه اسرائیل فعالیت کرده، در مصاحبه‌ای با نشریه هآرتص درباره وقوع درگیری احتمالی میان تهران و تل‌آویو بیان می‌کند (Bagheri, 2018: 164). اسرائیل با فرض اینکه ایران یک کشور پیشرفته تکنولوژیکی با منابع غنی و به‌دنبال بمب اتمی است سه گزینه حمله و فتح تهران، تغییر رژیم و متقاعد کردن ایران به هزینه بیشتر از سود ادامه فعالیت هسته‌ای را طرح کرد. در میان این سه، دو گزینه اول غیرواقعی بودند. در راستای همین غیرواقعی بودن فاش شد که اسرائیل از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ حداقل سه بار حمله به ایران را در نظر گرفت؛ اما اقدام به این کار نکرد؛ زیرا اولاً نیروهای دفاعی اسرائیل توانایی عملیاتی نداشتند و دلیل دیگر اختلاف بر سر روش‌هایی بود که اعضای ارشد کابینه نتانیاها پیشنهاد کردند. اسرائیل با نگرانی از اینکه حمله و اقدام نظامی یک‌جانبه علیه ایران با توجه به فعالیت‌های موشکی ایران و نیروهای حامی آن در لبنان و غزه، که می‌توانند به شهرهای اسرائیل حمله کنند و یک کارزار عملیاتی طولانی‌مدت را علیه اهداف اسرائیلی و یهودی‌های در داخل و خارج راه‌اندازی کنند، بر سر حمله نظامی به ایران مردد و دچار اختلاف هستند (Maher, 2020: 235). دنی سیتینو ویکس، که در گذشته ریاست بخش ایران اطلاعات ارتش اسرائیل را بر عهده داشت، استدلال می‌کند، حمله هوایی به تاسیسات ایران نه تنها واکنش جمهوری اسلامی، بلکه امکان یک جنگ بزرگ‌تر با محور مقاومت به‌ویژه با حزب‌الله را به‌دنبال خواهد داشت (Ejazi, 2022: 20). از سوی دیگر، اسرائیل از نظر جغرافیایی کوچک، از نظر نیروی انسانی و ترکیب جمعیتی در مقابل ایران بسیار محدود و از نظر نیروهای نظامی دوسوم از نیروهای دفاعی آن از نیروهای ذخیره تشکیل شده است که امکان جنگ طولانی را محدود می‌کند؛ زیرا ساختار نیروهای ارتش اسرائیل را نیروهای احتیاط تشکیل می‌دهند (۷۰ درصد) و تنها ۳۰ درصد آن به نیروهای ثابت و دائمی و سربازان وظیفه اختصاص دارد؛ بنابراین توان نظامی آن در کامل‌ترین شکل بر دوش نیروهای احتیاط است که انتظار دارند موقت خدمت کنند (Abbasi, 2020: 137). از این رو، باید گفت توان نظامی و موشکی ایران و نیروهای حامی آن علیه اسرائیل، یک قدرت بازدارندگی برای جمهوری اسلامی ایجاد کرده که اسرائیل را با داشتن صدها کلاهک هسته‌ای محتاط کرده؛ از همین رو، مهار به‌جای تقابل مستقیم و جنگی را به‌عنوان تاکتیکی بهتر برای پیگیری

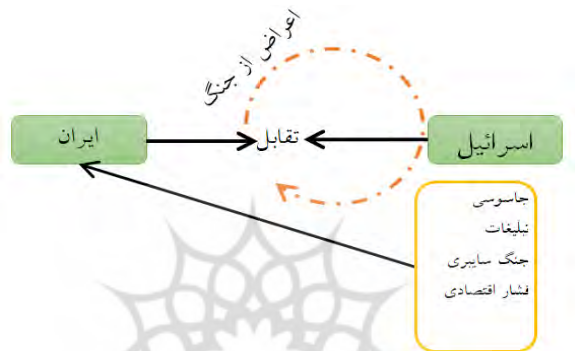
اهداف خود اتخاذ کرده است. مبتنی بر این تاکتیک و باقی ماندن گزینه سوم طراحی شده که به معنای در دستور کار قرار گرفتن اقدام آشکار و پنهان علیه ایران بود؛ اسرائیل طرح پنج‌جانبه فشار دیپلماتیک بین‌المللی، تحریم‌های اقتصادی، حمایت از اقلیت‌های ایرانی و گروه‌های مخالف، اختلال در حمل تجهیزات و مواد اولیه برای برنامه هسته‌ای و در نهایت عملیات پنهانی از جمله خرابکاری در تاسیسات و ترور هدفمند چهره‌های کلیدی هسته‌ای و موشکی ایران را مبنای پیشبرد سیاست خود قرار داد (Bergman, 2018/a).

۶. استراتژی منطقه خاکستری اسرائیل در مواجهه با ایران

همان‌طور که بیان شد، استراتژی منطقه خاکستری وضعیتی بین جنگ و صلح است. متاثر از این راهبرد اسرائیل در یک دهه اخیر تلاش کرده فضای تقابلی با ایران را به‌گونه‌ای مدیریت کند که از آستانه تحمل ایران فراتر نرود. در این جهت، رهبران اسرائیل ترور، حملات سایبری، عملیات تبلیغاتی، فریب، خرابکاری، جنگ نیابتی، جاسوسی و تلاش برای تحریم شدید اقتصادی را راه‌های به‌چالش کشیدن ایران تا نقطه آستانه قلمداد کرده‌اند، بدون آنکه منجر به جنگ تمام‌عیار شود.

سند سال ۲۰۱۵، که گادی ایزنکوت رئیس ستاد کل ارتش اسرائیل در قالب استراتژی دفاع ملی معرفی کرد، نقطه عطفی در نحوه نگاه اسرائیل به تهدید از سوی ایران بود. در این سند، دو درس کلیدی برای اسرائیل از دهه‌های قبل در ارتباط با ایران مشهود بود: ۱- ایران به‌عنوان تهدیدی در سطح استراتژیک برای اسرائیل مستحق پاسخ استراتژیک است - ۲ شیوه رقابت اسرائیل با ایران در سطوح تاکتیکی و عملیاتی باقی می‌ماند (Matlaga, 2019: 1). در راستای این دو درس، اسرائیل بیش از یک دهه با راه انداختن یک کمپین به‌اصطلاح خاکستری با طیف وسیعی از عملیات‌ها علیه ایران در زیر آستانه جنگ متوقف شده است. منشأ این استراتژی اسرائیل را، که از سال ۲۰۱۰ رسماً آغاز شد، می‌توان در انهدام رآکتور هسته‌ای سوریه در سال ۲۰۰۷ و استقرار کرم رایانه‌ای قدرتمند «استاکس‌نت»، که تأسیسات هسته‌ای ایران را در سال ۲۰۱۰ هدف قرار داد، جستجو کرد. از آنجا که هر دو عملیات بدون تلفات بود و هیچ‌یک باعث درگیری آشکاری نشد، در نتیجه اسرائیل با کسب تجربه از این دو اتفاق و با هدف جلوگیری از یک جنگ بزرگ، عملیات مستمر در منطقه خاکستری علیه ایران را اجرا کرد (Schanzer, 2023). مهار ایران در منطقه خاکستری علاوه بر خاک جغرافیایی این کشور ذیل عملیات‌های پنهان، در مناطقی مانند

عراق، سوریه، لبنان، تشکیلات خودگردان فلسطین، یمن و جوامع محلی شیعیان جریان دارد. بدین طریق، واقعیت‌ها نشان می‌دهد که اسرائیل با استراتژی منطقه خاکستری در خشکی، دریا، هوا و فضای مجازی تقابل سختی با ایران دارد و این رژیم همواره در این منطقه تلاش کرده با احتیاط عمل کند تا اوضاع را بدتر نکند (Sazhin, 2021). رویکرد اسرائیل را به صورت نمادین می‌توان چنین نشان داد:

شکل ۳ مدل مفهومی رویکرد اسرائیل در منطقه خاکستری علیه ایران (منبع: نگارنده)

عمده‌ترین اقدامات اسرائیل در قالب این استراتژی را می‌توان در موارد ذیل تحلیل کرد:

۱-۶. ترور

در خصوص برنامه هسته‌ای ایران به‌عنوان یکی از منابع اصلی نگرانی اسرائیل، میسر داگان^۱ رئیس سابق موساد و مسئول ممانعت از برنامه هسته‌ای ایران معتقد است ترور بسیار کارآمدتر، ارتکاب آن بسیار راحت‌تر و اخلاقی‌تر از ایجاد یک جنگ گسترده است؛ زیرا جنگ شاید به اندازه کافی در تاسیسات هسته‌ای ایران خرابی به بار نیاورد. از سوی دیگر، جایگزین کردن افراد حذف‌شده به راحتی امکان‌پذیر نیست، به‌ویژه که ترور باعث تضعیف روحیه طرف مقابل نیز می‌شود (Salehi and Salmani Farahmand, 2022: 409). با توجه به این سیاست، از ماه می ۲۰۰۳، معاون موساد یک طرح فوق‌محرمانه را به رئیس موساد ارائه داد که محصول فشرده یک استراتژی فوق‌سری برای جلوگیری از دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای بود. این طرح

1. Meir Dagan

یک همکاری چهارجانبه بین سی‌یا، آژانس امنیت ملی، موساد و آژانس اطلاعات نظامی اسرائیل بود. هدف این طرح، شناسایی دانشمندان کلیدی هسته‌ای و موشکی ایران، یافتن و ترور آنها بود و موساد در این مسیر، ۱۵ هدف را مشخص کرد که تا قبل از به شهادت رساندن مهندس فخری‌زاده موفق به ترور شش نفر از آنها شد (Bergman, 2018/b: 11). پس از ترور شهید فخری‌زاده، جواد ظریف وزیر امور خارجه ایران بر نشانه‌های جدی مبنی بر دست داشتن اسرائیل در این حمله تاکید کرد. همین‌طور رسانه‌های آمریکایی به نقل از منابع اطلاعاتی خود گزارش دادند که اسرائیل این حمله را انجام داده است. به این ترتیب، ذیل ترور در راستای راهبرد منطقه خاکستری، در یک دهه گذشته، شش دانشمند جمهوری اسلامی مسعود علی محمدی، مجید شهریاری، داریوش رضایی، مصطفی احمدی‌روشن، رضا قشقایی‌فرد و فخری‌زاده در حملات هدایت‌شده اسرائیل شهید شدند. ذیل این راهبرد، اولین اقدام اسرائیل در بازه زمانی پژوهش ترور مسعود علی محمدی فیزیکدان ایرانی در سال ۲۰۱۰ بود. موساد یک سال بعد در نوامبر ۲۰۱۰ مجید شهریاری دانشمند هسته‌ای ایران را به شهادت رساند. پس از این اقدام، اسرائیل مجدداً داریوش رضایی‌نژاد محقق ارشد سازمان انرژی اتمی ایران را در سال ۲۰۱۱ به شهادت رساند. اسرائیل در آخرین ترور با فاصله چند سال، فخری‌زاده دانشمند هسته‌ای ایران را به شهادت رساند. در این خصوص، بنیامین نتانیاهو نخست‌وزیر اسرائیل در یک کنفرانس مطبوعاتی در سال ۲۰۱۸، با ذکر نام فخری‌زاده و ارائه عکسی از این فیزیکدان هسته‌ای گفت که این نام را به خاطر بسپارید (Jahny, 2020). در ارتباط با ترور سردار سلیمانی نیز تمیر هایمان^۲ رئیس سابق اطلاعات ارتش اسرائیل فاش کرد که تل‌آویو در متقاعد کردن ترامپ برای اینکه قاسم سلیمانی تهدیدی فوری است نقش اساسی داشته است. در آخرین مورد از این دست اقدامات، اسرائیل شهید حسن صیادخدایی را ترور کرد. در خصوص نقش اسرائیل در این ترور، که روزنامه نیویورک تایمز آن را فاش کرد، جان‌اتان پانیکاف^۳ از مدیران اندیشکده شورای آتلانتیک در امور خاورمیانه می‌گوید: با توجه به اینکه اسرائیل برنامه‌ای راهبردی برای پایان دادن به پیشرفت‌های ایران در زمینه تسلیحات هسته‌ای ندارد در نتیجه امیدوار است از طریق برخی اقدامات تاکتیکی [ترور] فشار را حفظ کند و مدام پیشرفت ایران را به تعویق بیندازد (Bertrand and Bo Lillis, 2022). به این ترتیب، می‌توان گفت ترور، یکی از روش‌های به‌کارگرفته‌شده در استراتژی منطقه خاکستری است که اگرچه ممکن بود با پاسخ متقابل همراه باشد؛ قاعدتاً

2. Tamir Hayman

3. Jonathan Panikoff

جنگ گسترده را در پی نداشت.

۲-۶. حملات سایبری و خرابکاری

چنانچه گفته شد عملیات منطقه خاکستری با انکارپذیری قابل قبول آن مشخص می‌شود. در این ارتباط باید گفت آمریکا و اسرائیل، به‌عنوان محتمل‌ترین مظنونانی که قادر به آسیب زدن به سایت‌های هسته‌ای ایران هستند، همواره از اظهار نظر یا پذیرفتن مسئولیت در این مورد خودداری کرده‌اند. از جمله این اقدامات خرابکارانه می‌توان به مورد استاکس‌نت، کرم کامپیوتری، اشاره کرد که در سال ۲۰۰۸-۲۰۰۷ به برنامه هسته‌ای ایران حمله کرد. در این حمله سایبری واحد اطلاعاتی ۸۲۰۰ اسرائیل، آژانس امنیت ملی ایالات متحده، موساد و سی.آی.ای با یکدیگر همکاری کردند. نهادهای اطلاعاتی دو کشور به این نتیجه رسیدند که حملات سایبری خطر و احتمال حمله نظامی جمهوری اسلامی ایران را کاهش می‌دهد. این نوع حملات در دولت جرج بوش تصویب و در دولت اوباما تشدید شد (Ejazi, 2022: 35). پس از حمله استاکس‌نت، به‌ویژه به نیروگاه بوشهر، جزئیات مفصلی از این ویروس به رسانه‌ها درز کرد. بنابر گزارش مفصلی که وب‌سایت خبری یاهون‌یوز منتشر کرد هدف این عملیات موسوم به «بازی‌های المپیک» نه تخریب برنامه اتمی ایران بلکه ضربه زدن به آن برای خریداری زمان و به نتیجه رساندن تلاش‌های دیپلماتیک بود. اگرچه در یکی از گزارش‌ها چنین آمد: «در بزرگ‌ترین و مهم‌ترین عملیات مشترک آمریکایی‌ها و اسرائیلی‌ها علیه ایران، ویروس‌های رایانه‌ای، که یکی از آنها به استاکس‌نت معروف شد، آسیب‌های شدیدی به ماشین‌آلات غنی‌سازی اورانیوم پروژه هسته‌ای وارد کردند» (Bergman, 2018/a)؛ مقامات ایران بعدها اعلام کردند این ویروس در نهایت نتوانست ضربه‌ای به ساختارهای اتمی وارد کند. از دیگر نمونه‌های این نوع حملات اسرائیل، حمله پهپادی به یک مقر در کرمانشاه در سال ۲۰۲۲ بود. در این ارتباط، سردار رمضان شریف سخنگوی سپاه اذعان داشت که صهیونیست‌ها اعلام کردند که پهپادها از مقرهایشان در اربیل بر فراز پایگاهی در کرمانشاه به پرواز درآمده بودند. به گفته اسرائیل، در این حمله تعدادی از پهپادهای ایرانی منهدم شد. نمونه دیگر ذیل این تاکتیک حمله یک مهاجم ناشناس به یکی از مجتمع‌های وزارت دفاع در تاریخ ۲۸ ژانویه ۲۰۲۳ بود. وزارت دفاع ایران ادعا کرد که در جریان این عملیات، سیستم‌های ضد هوایی یک کوادکوپتر را نابود کردند و دو فروند دیگر پس از گیر افتادن در تله‌های ضد پهپاد منفجر شدند (Divsallar, 2023). در ادامه این روند، مدیرکل پدافند غیرعامل استانداری خراسان جنوبی طی مراسمی اعلام کرد که اسرائیل از آغاز

جنگ غزه بیش از ۱۰ حمله سایبری به ایران طراحی کرد که همه آنها خنثی شدند. در تحلیل این دست اقدامات باید گفت این کنش‌ها چیزی جز اعمال راهبرد منطقه خاکستری برای ضربه زدن در عین جلوگیری از وقوع جنگ نیست.

۶-۳. عملیات تبلیغاتی

یکی دیگر از اقدامات اسرائیل، بزرگ‌نمایی تهدیدهای امنیتی از جانب ایران است. مقامات این رژیم، جمهوری اسلامی ایران را بزرگ‌ترین تهدید و دشمن اصلی اسرائیل می‌دانند. سیلون شالوم^۴ وزیر خارجه وقت اسرائیل در این باره می‌گوید: «ایران نه تنها خطری برای منطقه بلکه تمامی جهان را تهدید می‌کند. ایران که اکنون تمامی توان خود را برای رسیدن به سلاح‌های هسته‌ای به‌کار گرفته، قادر است اروپا را نیز تهدید کند». یکی دیگر از محورهای عمده تهدیدهای تبلیغی اسرائیل بر ضد ایران، مسئله بنیادگرایی اسلامی و طرفداری جمهوری اسلامی ایران از آن است. اسرائیل این مسئله را در سطح منطقه‌ای، تهدیدی از سوی ایران علیه دیگر کشورهای اسلامی منطقه معرفی کرده است. در تبلیغات اسرائیل علیه ایران، بنیادگرایی تهدید مشترکی برای همه کشورهای منطقه اعلام می‌شود که از ایران نشئت می‌گیرد. اسرائیل به همراه آمریکا همواره به بحث اجماع امنیتی علیه ایران توجه خاصی داشته و در این مسیر مسئله هسته‌ای را مهم‌ترین راه برای آن تلقی کرده‌اند. به این ترتیب، در بازه زمانی ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۲، تلاش‌های بسیاری تحت نظر نتانیاهو برای اقتناع جامعه بین‌المللی شد با این هدف که ایران تهدید بزرگی برای اسرائیل و امنیت بین‌الملل است و نیاز است برنامه هسته‌ای آن برچیده شود (Avazpour and Babaei, 2017: 31). در واقع موضوع هسته‌ای ایران برای اسرائیل به‌عنوان پیشران دارای اهمیت با بزرگ‌نمایی شدید همراه بوده است (Zakarian, 2023: 57). همین اهمیت باعث شد که رهبران اسرائیل به‌سرعت توافق هسته‌ای بین ایران و قدرت‌های جهانی را در جولای ۲۰۱۵ محکوم کنند و نتانیاهو آن را یک اشتباه تاریخی بنامد. علاوه بر این، آویگدور لیبرمن^۵ وزیر خارجه وقت اسرائیل این قرارداد را با توافق مونیخ با آلمان نازی مقایسه کرد. یوسی کوهن^۶ مشاور سابق امنیت ملی و رئیس موساد نیز در ژانویه ۲۰۱۶ استدلال کرد که ایران پس از توافق هسته‌ای تبدیل به یک تهدید جدی‌تر شده است. حاصل بحث اینکه

4. Silvan Shalom
5. Avigdor Lieberman
6. Yossi Cohen

اسرائیل با توجه به اینکه همواره ایران را بزرگ‌ترین تهدید امنیتی خود و منطقه معرفی کرده (Dassakaya and Efron, 2020: 13)؛ لذا در دل راهبرد منطقه خاکستری، رویکرد تبلیغاتی و استفاده از تمام ابزارها برای بزرگ‌نمایی تهدید و القای این موضوع را دنبال کرده که جمهوری اسلامی تهدیدی جهانی است تا بدین‌صورت با تصویرسازی منفی از آن زمینه انزوای ایران را به وجود آورد.

۴-۶. جنگ نیابتی

استراتژی اسرائیل حاکی از آن است که می‌تواند برای مقابله با ایران از گروه‌ها و بازیگران مختلف، که در صحنه خاورمیانه حضور دارند، استفاده کند. از آنجا که این فرصت پس از بهار عربی برای اسرائیل مهیا شد؛ لذا پس از این مقطع دکترین اتحاد پیرامونی، که تا قبل از آن در مواجهه با کشورهای عربی بود، به یک دکترین جدید علیه ایران هسته‌ای تبدیل شد و اسرائیل با همسویی و از طریق بازیگران عربی مهار ایران را دنبال کرد. در نتیجه این سیاست، هماهنگی و همسویی اسرائیل با عربستان سعودی گسترش یافت و این دو از سیاست‌های فرقه‌ای در سوریه، یمن و عراق علیه ایران پشتیبانی و حمایت کردند (Maher, 2020: 240). در همین ارتباط، افرایم اینبار^۷ رئیس اندیشکده مرکز مطالعات استراتژیک بگین سادات (BESA)، وابسته به دانشگاه بار ایلان اسرائیل، تداوم وجود داعش را در خدمت هدف استراتژیک اسرائیل تلقی کرد و معتقد بود که یک داعش ضعیف بر یک داعش نابودشده ارجحیت دارد؛ زیرا بی‌ثباتی و بحران‌ها نشانه‌هایی از تغییرات مثبت‌اند؛ به این معنا که از طریق داعش می‌توان ایران را مهار کرد. اسرائیل معتقد بود اجازه دادن به افراد بد [داعش] برای مشغول کردن بدها [ایران] مفید و حتی اخلاقی است (Norton, 2016). به همین طریق، علی‌رغم انکار مداوم، اسرائیل از شبه‌نظامیان سنی در سوریه علیه رژیم اسد، که مورد حمایت ایران است، پشتیبانی می‌کند. اسرائیل برای تقویت این راهبرد، یعنی مقابله با ایران و در راستای جنگ نیابتی خود، در سوریه عملیات «همسایه خوب» را در سال ۲۰۱۶ راه‌اندازی کرد. پس از انکار جدی برای اولین بار ژنرال گادی آیزنکوت^۸ در روزهای پایانی خود به‌عنوان رئیس ستاد ارتش اسرائیل در ارتباط با این پرونده تاکید کرد که اسرائیل با مسلح کردن گروه‌های شورشی مخالف اسد در بلندی‌های جولان از آنها حمایت کرده است (Maher, 2020: 237). در سال ۲۰۱۷ نیز این رژیم کمک‌های بسیاری به شورشیان مسلح سوریه کرد تا آتش‌درگیری

7. Efraim Inbar

8. Gadi Eizenkot

میان متحدان ایران و آنها شعله‌ور باشد. بر اساس اظهارات یکی از شورشیان، اسرائیل حداقل به ۱۲ گروه شورشی در قتیطره، درعا و دمشق کمک می‌کرد که این کمک‌ها شامل ارسال سلاح‌های سبک، وسیله نقلیه، پول و کمک‌های پزشکی در راستای تقویت جنگ نیابتی با ایران بود (Rajabi, 2021: 80). حاصل این تاکتیک ایجاد یک حریم امنیتی برای اسرائیل بدون درگیر کردن خود با ایران بود.

از دیگر روش‌های اسرائیل ذیل این تاکتیک، حمله به ناوگان‌های تجاری ارسال‌شده ایران به گروه‌های حامی خود است. اغلب این حملات به کشتی‌های ایرانی برای مقابله با انتقال نفت و کالاهای صادراتی به سوریه و لبنان بوده است. در سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ تعداد ۱۲ حمله به کشتی‌های حامل نفت ایران به سوریه انجام شده است. این حملات با استفاده از مین‌های دریایی و عملیات پهپادی صورت گرفته است. حمله به کشتی س ابیتی، کشتی ساویز و کشتی شهرکرد از نمونه‌های حملات اسرائیل هستند (Abbasi Khoshkar, 2021). همچنین از سال ۲۰۱۷، اسرائیل تقریباً روزانه حملات هوایی علیه پایگاه‌های ایران در سوریه داشته است. در این خصوص، نیروی هوایی اسرائیل تأیید کرد که در طول بیش از شش سال درگیری در سوریه، تقریباً ۱۰۰ بار به کاروان‌های تسلیحاتی ایران در سوریه حمله کرده است.

۶-۵. جاسوسی و عملیات اطلاعاتی

جاسوسی بخش جدایی‌ناپذیر از امنیت اسرائیل است. این نوع فعالیت، که برعهده موساد است، بخش قابل توجهی از بودجه این سازمان را به خود اختصاص داده است (Bagheri, 2018: 154). تمرکز ویژه‌ای در این سازمان روی ایران وجود دارد و در نتیجه سرویس‌های امنیتی آن به دنبال تاسیس قطب‌های اطلاعاتی در نزدیکی مرزهای ایران هستند؛ زیرا این امر اسرائیل را قادر می‌سازد از نزدیک فعالیت‌های ایران را رصد کند و عملیات‌های پنهانی را در داخل ایران به راحتی ترتیب دهد (Ejazi, 2022: 33). در راستای این نوع عملیات در قالب راهبرد منطقه خاکستری، در ۲۹ ژوئن ۲۰۲۳، موساد مدعی شد در یک عملیات اطلاعاتی از یکی از عوامل سپاه پاسداران، که قصد ترور شهروندان اسرائیلی در قبرس را داشته، در تهران بازجویی کرده است. آنها برای این ادعا فیلم بازجویی یوسف شهبازی را به عنوان عملیات در داخل خاک ایران منتشر کردند؛ اما مقامات ایران موضوع را تکذیب کردند (Azizi, 2023). یکی دیگر از این دست اقدامات اسرائیل در ژانویه ۲۰۱۸ انجام شد. در این عملیات که یک تیم از موساد

انجام داد آرشیو گسترده‌ای از برنامه هسته‌ای ایران به دست اسرائیل افتاد. پس از این عملیات، نتانیاهاو نخست‌وزیر اسرائیل ادعا کرد این رژیم پرونده‌های محرمانه بسیاری از برنامه هسته‌ای ایران در دست دارد که ثابت می‌کند ایران در مورد نداشتن برنامه تسلیحات هسته‌ای دروغ گفته است. او همچنین با ارائه برخی از این اسناد ادعا کرد تهران حتی پس از توافق هسته‌ای ۲۰۱۵، به توسعه سلاح هسته‌ای برای استفاده در آینده مشغول بوده است (The Iran Primer, 2023). این قبیل عملیات‌ها، که مוסاد توان و هزینه‌های بسیاری برای اجرای آنها در نظر گرفته، ذیل تقویت و اعمال راهبرد منطقه خاکستری در تقابل با جمهوری اسلامی ایران قابل تحلیل است.

۶-۶. فشار برای تحریم اقتصادی

یکی از راهبردهای اسرائیل در منطقه خاکستری افزایش فشار با توسل به حربه تحریم علیه ایران است. بر همین اساس، این رژیم با هرگونه لغو تحریم و توافق با ایران به‌عنوان خط قرمز خود مخالف است. اسرائیل از دهه ۹۰ با استفاده از لابی‌های خود تحریم‌های اقتصادی ایران را در دستور کار داشته است. در این راستا، هاوارد کوهر^۹ مدیر اجرای وقت آپیک مقارن با شروع کار دولت بوش بر ضرورت و تقویت تداوم تحریم ایران بر مبنای قانون تحریم ایران و لیبی (مصوب ۱۹۹۶) تاکید کرد. همچنین به تحریک لابی صهیونیست در سال ۲۰۰۵، قانون ممنوعیت هسته‌ای ایران تصویب شد. در ادامه این روند، نتانیاهاو در گردهمایی گروه لابی هوادار اسرائیل، که در تاریخ ششم مارس سال ۲۰۱۲ در آمریکا تشکیل شد، به تداوم صبر تل‌آویودر جریان سیاست اعمال تحریم واشنگتن (علیه ایران) اشاره و بر لزوم اعمال تحریم‌های شدیدتر تاکید کرد (keivanhosseiny and Zarei, 2012: 30). سازمان‌های اطلاعاتی و وزارت خزانه‌داری آمریکا با همکاری مוסاد، در دهه‌های اخیر کمپین اقتصادی جامعی را با هدف آسیب رساندن به پروژه هسته‌ای ایران راه‌اندازی کرده‌اند. این کمپین تلاش می‌کند تجهیزات خریداری شده ایران برای پروژه‌های هسته‌ای، به‌ویژه اقلامی را که قادر به ساخت آنها نیست، شناسایی و از ارسال آنها جلوگیری کند (Bergman, 2018/a). تلاش برای اجرای این تاکتیک به‌اندازه‌ای اهمیت دارد که بخشی به نام گروه فرماندهی اقتصادی در کابینه اسرائیل تعریف شده تا تنها تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران را پوشش بدهد. همچنین در این فرماندهی ترفندهای داخلی و بین‌المللی ایران برای دور زدن تحریم‌ها دائماً بررسی می‌شود (Bagheri, 2018).

9. Howard Koher

162). علت اتکای بیش از حد رهبران اسرائیل بر اجرای این تاکتیک آن بود که امیدوار بودند برنامه هسته‌ای ایران با ابزارهای غیرنظامی مانند تحریم‌های بین‌المللی متوقف شود (Fulton and Wellman, 2011). در ادامه تلاش برای این تاکتیک، اسرائیل پس از انتخاب دونالد ترامپ در کنفرانس هرتزلیا افشا کرد که گفتگوهای محرمانه با دولت جدید آمریکا برای خروج از برجام و بازگشت تحریم‌ها را آغاز کرده و در نهایت اعلام کرد که دو طرف سند مشترکی را در تاریخ ۱۲ دسامبر ۲۰۱۷ در کاخ سفید برای ایجاد همکاری مشترک در این خصوص امضا کرده‌اند. بنابراین نخستین هدف اسرائیل در هماهنگ‌سازی برنامه‌های خود با کاخ سفید، خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌ها بود که با اعلام خروج این کشور در تاریخ ۸ می ۲۰۱۸ و با اعمال فشارها و بازگشت تحریم‌ها علیه ایران به این هدف دست یافت (Ahmadi, 2020: 41).

از نظر اسرائیل، اعتقاد درونی مردم به نظام سیاسی جمهوری اسلامی، به‌عنوان بنیادی‌ترین منفعت عینی و استراتژیک ایران، را می‌توان از طریق تحریم‌ها به چالش کشید؛ لذا اساسی‌ترین کارویژه تحریم‌ها فلج کردن جامعه داخلی ایران است (Akhbari and Gholami, 2016: 64). به عبارتی، به‌زعم اسرائیل با تحریم‌های فلج‌کننده، ایران با کسری جبران‌ناپذیر درآمدها مواجه خواهد شد و به‌دنبال این امر نارضایتی‌های عمومی و بحران‌های اجتماعی، زمینه ضربه زدن به آن از داخل را به‌دنبال خواهد داشت.

۷. نتیجه‌گیری

روابط ایران و اسرائیل به‌عنوان دو بازیگر غیرعربی منطقه با تاریخ، فرهنگ و سیاست‌های متفاوت، دو دوره کاملاً متضاد را پشت سر گذاشته است. در دوره اول، قریب به سه دهه با شناسایی اسرائیل از سوی حکومت پهلوی، روابط دوجانبه بین آنها دوستانه و مبتنی بر منافع مشترک بود. در این دوره، ایران به‌دلیل قرار داشتن در بلوک غرب، متحدی قابل‌اطمینان برای اسرائیل بود؛ اما این تعاملات دوستانه با وقوع انقلاب در ایران به پایان رسید و از اینجا دوره دوم با عنوان دوره تضاد و دشمنی بین ایران و اسرائیل آغاز شد. در این دوره، جمهوری اسلامی ایران بر اساس رسالت و آرمان خود با قرار دادن موضوع فلسطین در مرکز خصومت‌ها، اسرائیل را رژی می‌جعلی قلمداد کرد و برای مبارزه با این رژیم، دال مرکزی مقاومت در برابر آن یعنی موضوع فلسطین را به یک آرمان اسلامی تبدیل کرد. بر همین منوال، اسرائیل جمهوری اسلامی را، به‌عنوان دشمن اصلی خود که قصد نابودی آن را داشت، به‌مثابه موضوعی امنیتی و تهدیدی جدی در دستور کار قرار داد. به این ترتیب، بین ایران و

اسرائیل در طول چهار دهه پس از انقلاب، دشمنی‌ها افزایش یافت و هر کدام از آنها برای پیروزی در این دشمن، راهبرد تقویت و افزایش قدرت و نفوذ خود در منطقه را دنبال کردند. در این مسیر از آنجا که اسرائیل با توجه به فاصله جغرافیایی و توان نظامی ایران قادر به جنگ مستقیم و تمام‌عیار علیه آن نبوده، در نتیجه از سال ۲۰۱۰ رسماً راهبرد منطقه خاکستری در برابر جمهوری اسلامی را دنبال کرده است. در این راهبرد اسرائیل تلاش کرده فضای تقابل با ایران را به نوعی مدیریت کند که آستانه تحمل جمهوری اسلامی را به چالش نکشد. در واقع رهبران اسرائیل در این راهبرد تلاش کرده‌اند با اقداماتی ضمن ضربه زدن به ایران از ورود به جنگ مستقیم با آن حذر کنند. این راهبرد در ابتدا با حمله سایبری به تاسیسات هسته‌ای ایران آغاز شد؛ اما تنها به این بُعد محدود نشد و پس از تکامل، این استراتژی حمله به پایگاه‌های ایران در سوریه، حملات سایبری، عملیات روانی، نفوذ اطلاعاتی، ترور دانشمندان و حمله به کشتی‌های ایرانی را نیز شامل شد. هدف اصلی اسرائیل از تعقیب این استراتژی، که آن را «کارزار بین جنگ‌ها» می‌نامد، به گفته مقامات طراح آن، تضعیف ایران به عنوان کشوری است که خواهان نابودی اسرائیل است. به این ترتیب، این راهبرد مبتنی بر تاکتیک‌های خود به زعم رهبران اسرائیل علاوه بر ضربه زدن به ایران، به دلیل آنکه از آستانه تحمل این کشور بالاتر نمی‌رود باعث ایجاد درگیری مستقیم و در نتیجه به خطر افتادن بقا و حیات این رژیم نخواهد شد.

در پایان برخی از پیشنهادها و پژوهش براساس یافته‌های تحقیق عبارت است از:

۱. آموزش و آگاهی دادن مستمر به کارکنان در مورد روش‌های حفاظت از اطلاعات محرمانه و شناسایی فعالیت‌های جاسوسی از طریق مبادی ذی‌ربط و افراد متخصص این حوزه؛
۲. ایجاد نظام‌های مشترک اطلاعاتی با کشورهای همسایه برای تبادل اطلاعات و همکاری با هدف جلوگیری از حملات سایبری و جاسوسی و نیز ایجاد تمرکز ویژه در این حوزه‌ها در مرزهای امنیتی کشور؛
۳. ایجاد یک سازمان مستقل مانیتورینگ با تمرکز صرف بر محدوده اسرائیل با هدف شناسایی و مقابله با حملات سایبری و جاسوسی و خرابکاری آن؛
۴. تقویت نظام پدافند غیرعامل و استفاده از فناوری‌های رمزنگاری قوی برای محافظت از اطلاعات حساس و نیز محدود کردن دسترسی به آنها تنها به افراد مجاز.

References

- Abbasi Khoshkar, Amir (2021). Maritime deterrence of the Islamic Republic of Iran against the Zionist regime from the Persian Gulf to the Mediterranean Sea, in: Center for Strategic Research, Available at: <https://csr.ir/fa/news/1466/%D8%A8%D8%A7%D8%B2%D8%AF%D8%A7>, (Accessed on: 16 November 2023). **[In Persian]**
- Abbasi, Mohammad (2020). Feasibility of a preemptive attack by the Zionist regime against the Islamic Republic of Iran, Strategic Ecology of the Islamic Republic of Iran, 4(1). Pp 115-146. **[In Persian]**
- Ahmadi, vahideh (2020). The Islamic Republic of Iran and the Zionist regime; Strategic confrontation and mutual strategies, Strategic Studies of public policy, 9(33). Pp 24-53. **[In Persian]**
- Akhbari, Mohammad Gholami; Majid (2016), Multilateral Sanctions United States of America and Political Weight Geopolitics of Iran; with Emphasis on the People Power of Iran, Quarterly Journal of political science, 8(31). Pp 49-69. **[In Persian]**
- Ansari Fard, Massoumeh; Haji-Yousefi, Amir Mohammad (2023). Challenges of Iran Deterrence Strategy in the Middle East: From Alliance to Gray Zone Politics, Geopolitics Quarterly, 19(69). Pp 96-130. **[In Persian]**
- Avazpour, Mehdi; Babaei, Abolfazl (2017). Crisis-making and strategic assistance: The strategy of the Zionist regime towards Iran after the JCPOA, Regional Studies: American Studies - Israel Studies, 18(3). Pp 21-43. **[In Persian]**
- Azizi, Arash (2023). The Tehran' series isn't far-fetched Israeli agents are operating with ease in Iran, in: Atlantic Council, Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/mossad-iran-tsurkov-spies-nuclear-program/>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Badiee Azandahi, Marjan; Zandi, Farzin; Yazdanpanah, Kyomars (2023). Explanation of Iran's Geopolitical Strategy: A Geographical Reading of Gray Zone and

- Axis of Resistance, *Political Strategic Studies*, 12(46). Pp 161-206. **[In Persian]**
- Bagheri, Masood (2018). Developments and movements of the Israel regime: according to the media and international authoritative articles, *Regional Studies: American Studies-Israel Studies*, 19(4). Pp 149-176. **[In Persian]**
- Bergman, Ronan (2018/b). *Rise and Kill First, The Secret History of Israels Targeted Assassinations*, New York, Random House.
- Bergman, Ronen (2018/a). When Israel Hatched a Secret Plan to Assassinate Iranian Scientists, in: *Politico Magazine*, Available at: <https://www.politico.com/magazine/story/2018/03/05/israel-assassination-iranian-scientists-217223/>, (Accessed on: 16 November 2023).
- DassaKaya, Dalis; Efron, Shira (2020). Israel's Evolving Iran Policy, *Global Politics and Strategy*, (62)4, Pp 7-30.
- Divsallar, Abdolrasool (2023). A message to Tehran: What drone attacks on Iranian critical infrastructure tell us Middle East Institute, in: Middle East Institute, Available at: <https://mei.edu/publications/message-tehran-what-drone-attacks-iranian-critical-infrastructure-tell-us>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Eisenstadt, Michael (2021). Iran's Gray Zone Strategy: Cornerstone of its Asymmetric Way of War, *PRISM*, 9(2), Pp 77-97.
- Ejazi, Ehsan (2022). Israel's Security Intelligence Campaign against the Islamic Republic of Iran (2020-2022), *Strategic Ecology of the Islamic Republic of Iran*, 6(1), Pp 9-38. **[In Persian]**
- Fulton, Will; Wellman, Ariel Farrar (2011), *Israel-Iran Foreign Relations*, Available at: <https://www-criticalthreats-org.translate.google/analysis/israel-iran-foreign-relations?>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Furlan, Marta (2022). Israeli-Iranian relations: past friendship, current hostility, *Israel Affairs*, 28(2), Pp 170-183.

- Galang, Mico A. (2021). Countering Maritime Gray Zone Challenges in Southeast Asia: Examining the Strategic Context, in: National Defense College of the Philippines, Available at: <https://www.ndcp.edu.ph/epb-2021-08/>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Glick, Caroline (2016). Our World: The First Iran War, in: Jerusalem Post, Available at: <https://m.jpost.com/opinion/our-world-the-first-iran-war-460106>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Gol Mohammadi, Ahmad (2002), Iran and Israel relationship narrated documents Prime Minister (1357 - 1327). Public Law Research, 4(6). Pp 79-109. **[In Persian]**
- Jahny, Stanly (2020). Explained: What does the killing of nuclear scientist Fakhrizadeh mean for Iran?, in: The Hindu, Available at: <https://www-the-hindu.com.translate.goog/news/international/what-does-the-killing-of-nuclear-scientist-fakhrizadeh-mean-for-Iran/article33198985.ece/am> , (Accessed on: 16 November 2023).
- Kalantari, Fatahollah, Sadeghi, Amir (2019). Gray Zone Conflicts, Emerging Concept of Future In Defense Management, Interdisciplinary Studies on Strategic Knowledge, 3(10), Pp 103-128. **[In Persian]**
- keivanhosseiny, Asghar; Zarei, Masoume (2012). September 11th and turning Iran's threat into an existential threat to Israel and its defense lobby, Iranian Research letter of International Politics, 1(1), Pp 115-136. **[In Persian]**
- Matlaga, Michael (2019). Israel's Competition with Iran: 1991- 2015, in: Center for Strategic and International Studies, Available at: <https://www.csis.org/analysis/case-study-israels-competition-iran-1991-2015>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Nora, Maher (2020). Balancing deterrence: Iran-Israel relations in a turbulent Middle East, Department of Political Science, Faculty of Business Administration, Economics and Political Science, Egypt: British University in Egypt, Cairo, (doi: <https://www.emerald.com/insight/2631-3561.htm>).

- Norton, Ben (2016). Israeli think tank: Don't destroy ISIS; it's a useful tool against Iran, Hezbollah, Syria, in: Salon, Available at: <https://www.salon.com/2016/08/23/israeli-think-tank-dont-destroy-isis-its-a-useful-tool-against-iran-hezbollah-syria/>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Porter, Gareth (2015). Israel's Construction of Iran as an Existential Threat, *Journal of Palestine Studies*, 45(1), Pp 43-62.
- Rajabi, Mohammad (2021). The military and security strategies of the Zionist regime in confronting the Islamic resistance (Case Study: The Syrian Crisis), *Journal of Islamic Awakening Studies*, 10(3), Pp 75-99. **[In Persian]**
- Salehi, Faramarz; Kaviani, Reza; Motalebi, Masoud (2023). Israel's foreign policy towards the Islamic Republic of Iran, *Political Sociology of Iran*, 5(11), Pp 754-773. **[In Persian]**
- Salehi, Mohammad Khalil; Salmani Farahmand, Mohammad (2022). Analysis of the Assassination of Iranian Nuclear Scientists from the Perspective of Domestic and International Law, *Fares Law Research*, 4(9), Pp 407-432. **[In Persian]**
- Sazhin, Vladimir (2021). Iran and Israel: War in the Gray Zone, in: Sputnik, Available at: <https://spnfa.ir/20210426/%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86%D8%A7%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%DB%8C%D9%84%D8%AC%D9%86%DA%AF%D8%AF%D8%B1%D%85%D9%86%D8%B7%D9%82%D9%87%D8%AE%D8%A7%A%A9%D8%B3%D8%AA%D8%B1%DB%8C7780177.html>, (Accessed on: 16 November 2023). **[In Persian]**
- Schanzer, Jonathan (2023). Iran's Multifront Strategy Against Israel, in: Defense of Democracies, Available at: <https://www.fdd.org/analysis/2023/05/10/irans-multifront-strategy-against-israel/>, (Accessed on: 16 November 2023).
- Starling G., Clementine, Iyer, Arun and Giesler, Robert J. (2022). Today's wars are fought in the gray zone, Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/todays-wars-are-fought-in-the-gray-zone-heres-ev->

everything-you-need-to-know-about-it/, (Accessed on: 16 November 2023).

The Iran Primer (2023). Timeline: Israeli Attacks on Iran, Available at: <https://iranprimer.usip.org/blog/2022/aug/11/timeline-israeli-attacks-iran>, (Accessed on: 16 November 2023).

Zakarian, Mehdi (1402). International Organizations Principles and Challenges, Tehran: politics world Publications. **[In Persian]**

Zandi, Farzin (2023). Middle Easterners, in: Donya-e-Eqtasad, Available at: <https://donya-e-eqtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4%D8%A8%D8%A7%D8%B4%DA%AF%D8%A7%D9%87%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%A7%D9%86-52/4022031-%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D9%87>, (Accessed on: 16 November 2023). **[In Persian]**

